

Светлана Рољевић,
Биљана Грујић,
Мр Предраг Вуковић
Институт за економику пољопривреде Београд

КАРАКТЕРИСТИКЕ ПОЉОПРИВРЕДНЕ ПРОИЗВОДЊЕ НА ТЕРИТОРИЈИ МЗ ЈАСЕНОВО - АНКЕТНО ИСТРАЖИВАЊЕ¹

Апстракт

У раду је дат преглед структуре пољопривредне производње у подунавском селу Јасенову према подацима анкете развојно опредељених газдинстава спроведене од стране Института за економику пољопривреде, уз коришћење података званичне статистике и интерних података Месне заједнице. Закључује се да су развојно опредељена газдинства окренута преваходно биљној производњи која се карактерише интензивном ратарском производњом. У остварењу прихода сточарство нема много удела. Резултати анкете показали су да постоји велики број домаћинстава који се баве сточарском производњом, али је мали број тих газдинстава тржишно оријентисан.

Кључне речи: *Развојно опредељена газдинства, производња, село Јасеново*

SURVEY OF DEVELOPMENT – ORIENTED AGRICULTURAL HUSBANDRIES ON THE TERRITORY OF LC JASENOVO

Abstract

In the paper was given a review of agricultural production structure in village Jasenovo near Danube, according to survey data of development – oriented husbandries, conducted by the Institute of Agricultural Economics, using also data of official statistics and internal data of the local community. There can be concluded that development – oriented husbandries are oriented primarily toward to plant production, characterized by intensive crop production. In realization of incomes, livestock breeding does not participate significantly in it. Results of the survey were shown that there was significant number of households which deal with livestock production, but small number of them has been market-oriented.

Key words: *Development – oriented husbandries, production, vilage Jasenovo*

Увод

КО Јасеново припада територији подунавске општине Бела Црква. Према подацима РЗС укупна површина КО Јасеново износи 2.496 ha. Пољопривредне

¹ Рад представља део истраживања на пројекту 46006: "Одржива пољопривреда и рурални развој у функцији остваривања стратешких циљева Републике Србије у оквиру дунавског региона", као и пројекта 179028: „Рурално тржиште рада и рурална економија Србије - диверзификација дохотка и смањење руралног сиромаштва“ финансираних од стране Министарства за просвету и науку Републике Србије

површине чине 96% укупних површина што је више у односу на заступљеност пољопривредних површина на нивоу Општине и Јужнобанатског округа. У структури коришћења пољопривредног земљишта које захвата 2.399 ha, доминирају оранице и баште са око 92%, ливаде са 4,8%, воћњаци са 1,5%, пашњаци са 0,9% и виногради са 0,3%. Биљна производња је најзаступљенија пољопривредна делатност, а у сетвеној структури доминирају житарице и индустријско биље, док се поврће и крмно биље гаје на знатно мањим површинама.

Материјал и метод рада

За потребе овог истраживања коришћени су подаци анкете развојно опредељених газдинстава спроведене током маја и јуна 2011. године, званични подаци Републичког завода за статистику Р. Србије за период 2000-2009. године, као и интерни подаци Месне заједнице Јасеново. Анкетирање газдинстава је вршено према специјално формираном квестионару, који је омогућио методичан начин прикупљања података од испитаника изабраних у процесу узорковања.

Од укупно 504 газдинстава, анкетом је обухваћено 50 развојно опредељених газдинстава. На основу података званичне статистике и спроведене анкете, закључује се да је биљна производња доминантно заступљена пољопривредна делатност и да карактерише се интензивном ратарском производњом.

Биљна производња

Производња житарица

Житарице чине 75,3% ораничних површина Јасенова, што је више у односу на десетогодишњи просек заступљености житарица на ораничним површинама у општини Бела Црква (65,7%) и Јужнобанатском округу (64,5%).

Кукуруз је најзаступљенији усев у производној структури Јасенова и гаји се на 1.260 ha што чини 75% укупних површина под житарицама, односно на 56,8% ораничних површина. Од укупног броја анкетираних пољопривредних газдинстава (50), 78% испитаника гаји кукуруз на површин од 624 ha при чему 21% газдинстава осим сопственог за производњу кукуруза користи и површине из закупа. Вишегодишњи просечни приноси износе 5 t/ha, што говори о ниском нивоу интензивности и ограниченим улагањима у биљну производњу. Пшеница је други усев по заступљености у сетвеној структури Јасенову и практикује се на 400 ha што представља 24% површина под житарицама, односно 18% ораничних површина. Према подацима анкете, пшеницу гаји 78% испитаника на површини од 248 ha, најчешће у плодосмени са сојом и сунцокретом. За производњу пшенице свега 10% испитаних произвођача се одлучује да узима земљиште у закуп. Остварени просечни приноси крећу се од 4000-4500 kg/ha, што је више у односу на десетогодишњи просек у Општини (3.238 kg/ha) и Округу (3.458 kg/ha). Осим пшенице и кукуруза, али на значајано мањим површинама, гаје се се јечам (5 ha) и тритикале (5 ha), са просечним приносима око 4 t/ha. Продаја вишкова житарица врши се на Продуктној берзи, као и већим млиновима.

Производња индустријског биља

Производња индустријског биља у Јасенову обавља се на 410 ha, што представља 18,5% ораничних површина. Заступљеност индустријског биља у

ораничним површинама на нивоу општине Бела Црква у периоду 2000-2009. године у просеку износи 19,5%, а на нивоу Јужнобанатског округа 22,6%.

Сунцокрет се у Јасенову гаји на око 400 ha у плодосмени са пшеницом и кукурузом што спречава нагомилавање инокулума великог броја обољења којима је овај усев подложен. Према подацима анкетираних газдинстава вишегодишњи просечни приноси изnose 2.000 kg/ha и нешто су мањи у односу на рекордни просечни принос у Србији од 2,5 t/ha. Од укупног броја анкетираних сунцокрет гаји 35% газдинстава на површини од око 100 ha, што значи да анкетирана газдинства чине четвртину производње сунцокрета у Јасенову. Соја се гаји на 10 ha, у плодосмени са кукурузом и пшеницом. Према подацима анкете просечни приноси се крећу око 3.000 kg/ha, што је више од просека за Војводину који у 2011. години износи 2,5 t/ha. Вишкови уљарица се продају најзначајнијим уљарама у Србији као што су “Викторија логистик“, „Инвеј“, „Дијамант“, и „Банат“.

Производња поврћа

Према извештају РЗС о површинама и засадима на крају пролећне сетве у 2011. години на процембеном подручју КО Јасеново повртарски усеви захватају 88 ha, што представља 4% ораничних површина катастарске општине (табела 1). Најзначајнија је производња кромпира, купуса и парадајза.

У Јасенову се под кромпирим налази око 23% повртарских површина. Обим производње осцилира из године у годину, а просечни приноси зависе од тога да ли се кромпир вади као млади или стари на крају сезоне. Ипак, просечни приноси су далеко изнад просека за Општину и Округ.

Табела 1: Повртарски усеви у КО Јасеново, стање на дан 25. мај 2011. године

Повртарски усеви	Површине у ha	Повртарски усеви	Површине у ha
Кромпир	20	Грашак за зрно	8
Мрква	3	Краставци	3
Лук црни	5	Купус и кељ	10
Лук бели	2	Парадајз	20
Пасуљ за зрно	3	Паприка зелена	10
Боранија	1	Дуња и лубеница	3
УКУПНО			88

Извор: РЗС, 2011 године

Прадајз се гаји на на 20 ha, односно 23% површина под поврћем. Производња се обавља на отвореном и под пластеницима, а вишкови се пласирају тржницама у Белој Цркви и фабрикама за прераду поврћа. Купус и кељ захватају 11% повртарских површина. Пасуљ, грашак и боранија чине 12,5% повртарских површина. Поврће из фамилије Cucurbitaceae гаји се на 6 ha, а из породице Liliaceae на 7 ha.

Производња воћа и грожђа

Површине под воћем на нивоу Војводине у просеку су повећане за 0,5% у анализираном десетогодишњем периоду, док су у Јужнобанатском округу и општини Бела Црква смањене у просеку за 0,7% и 3,2% респективно. Воћњаци захватају око 1% пољопривредних површина у Војводини, 0,6% у Округу, 3,3% у Општини и 1,5% пољопривредних површина у Јасенову.

Табела 2: Врсте воћа и број стабала у КО Јасенову, стање на дан 25. мај 2011.

године

Врста воћа	Број стабала		Врста воћа	Број стабала	
	Укупно	Родних стабала		Укупно	Родних стабала
Јабука	20.000	20.000	Крушке	170	170
Шљива	11.000	10.000	Дуња	150	150
Вишња	12.100	12.100	Бресква	130	130
Ораси	300	300	Трешња	120	120

Извор: РЗС, 2011

Од укупно 50 анкетираних пољопривредних газдинстава у Јасенову воће узгаја 22%, односно 11 газдинстава, и то превасходно за сопствене потребе. Само су два газдинства тржишно орјентисана и баве се производњом шљива и јабука. Повећање површина под засадима воћа и обим производње планирају два поменути тржишно орјентисана газдинства.

Према подацима РЗС из 2011. године (табела 2) јабука је најзаступљенија врста воћа у Јасенову са око 20.000 стабала, што представља 2,4% укупног броја стабала јабуке у Белој Цркви. Око 17.000 стабала засађено је плантажно на 10 ха. Просечни приноси се крећу у опсегу од 10-25 kg/стаблу што је више у односу на просечне приносе остварене у периоду 2000-2009. године у Општини (2,3-22,4 kg/стаблу), Округу (2,8-20,3 kg/стаблу), Покрајини (5-19,9 kg/стаблу), као и Републици у целини (6,6-18,1 kg/стаблу). Осим јабуке, значајно је и плантажно гајење шљиве на 10 ха на којима се налази 9.000 родних стабала на којима у зависности од временских услова остварују приноси од 20-50 kg/стаблу, као и плантажно гајење вишње са 12.000 стабала на површини од 10 ха, са просечним приносом од 8-10 kg/стаблу.

Под виноградима се у просеку налази 1,4% пољопривредних површина у Белој Цркви што је у нивоу републичког просека (1,3%), али изнад просека за Округ (0,9%) и Војводину (0,6%). У анализираном периоду површине под виноградима у Општини смањиле су се за 122 ха, што у просеку износи 4,2%, док на нивоу Републике то смањење износи 2,2%, на нивоу Покрајине 2,1% и на нивоу Округа 2,9%. У КО Јасеново виногради се простиру на свега 8 ха, што је мање од 0,5% укупних пољопривредних површина. Просечни приноси износе око 2 килограма по чокоту што је у нивоу просека за Општину и нешто већи у односу на приносе у Округу, Војводини и Републици.

Производња крмног биља

У периоду 2000-2009. године површине под крмним биљем бележе пад, и то: на нивоу Републике у просеку 0,4%, на нивоу Војводине 0,6%, на нивоу Округа 2,9%, док се на нивоу општине Бела Црква бележи раст ових површина од 4,5%. Површине под крмним биљем чине у просеку 4,8% ораничних површина у Војводини, 3,8% ораничних површина у Округу, 5% ораничних површина у општини Бела Црква и око 2,3% ораничних површина КО Јасеново на којима се првенствено гаји детелина.

Раст обима производње детелине бележи се како на нивоу Округа тако и на нивоу Општине и то у просеку за 6,4% и 3,3% респективно. У читавом десетогодишњем периоду у Општини се бележе нижи просечни приноси у односу на Округ и у просеку износе 3.619 kg/ха. У селу Јасеново детелина се гаји на 50 ха,

са просечним приносима од 5-6 t/ha, што је знатно више у односу на посматрани праметар у Општини, Округу, Покрајини и Републици у целини. Обим производње луцерке на нивоу Покрајине бележи просечан раст од 5,7%, на нивоу Округа од 5%, а на нивоу Општине од 11%. Међутим приноси по хектару покошене површине у Округу износе 5.080 килограма зелене масе луцерке и нешто су већи у односу на просечне приносе у Општини где износе износе 4.847 kg/ha. Производња луцекe у Јасенову је слабо заступљена.

Ливадарство

На основу Уредбе о одређивању репрезентативних катастарских срезова (Објављена у "Сл. гласнику РС", бр. 55/94) за културу ливаде одређено је 12 општина међу којима је и општина Бела Црква². Ливаде покривају 4,6% пољопривредних површина у општини Бела Црква при чему се у анализираном периоду бележи просечан раст површина под ливадама од 3%. У Јасенову ливаде захватају 5,7% пољопривредних површина, што је више у односу за заступљеност посматраних површина у Општини, Округу и Војводини, али мање у односу на Републику у целини. Приноси сена на ливадама, у зависности од временских услова, достижу и до 7 t/ha. Квалитет траве није висок као на ливадама у планинским пределима, али се мелиоративним мерама може поправити у значајаној мери.

Сточарска производња

Сточарска производња нема много удела у остваривању прихода пољопривредних газдинстава у Јасенову. Резултати акете показали су да постоји велики број домаћинства који се баве сточарском производњом, али је мали број газдинстава тржишно оријентисан. На основу анкетног истраживања спроведеног на узорку од 50 развојно одређених газдинстава дошло се до следећих резултата:

- Само 12 газдинстава која гаје стоку може се окарактерисати као тржишно оријентисано. Ова газдинства гаје 82% од укупног број стоке у Јасенову. Највећа количина произведеног млека продаје се „Имлеку“ и „Памлеку“ са којим газдинства имају уговор о откупу, док се мање количине продају домаћинствима у селу. Осим продаје млека, неколицина газдинстава се бави производњом и продајом сира.

- Гајењем оваца и производњом овчјег млека и сира бави се 5 газдинстава. Два домаћинства гаје по двадесет оваца, једно домаћинство гаји 30 оваца и једно домаћинство гаји 120 оваца. Откуп млека врши млекар „Имлек“, као и локална домаћинства за сопствене потребе. Продаја сира врши се на локалним пијацама;

- 98% испитаника се бави узгојем свиња, најчешће за сопствене потребе. Продаја се врши на сточној пијаци, али је чешћи случај продаје накупцима;

- 80% анкетираних газдинстава поред остале стоке гаји и живину. Најчешће се гаје кокошке, патке, гуске и ћирке. Неколико домаћинства гаји и преко сто комада живине и врше продају јаја и меса локалним тржницама или организују синдикалну продају.

У Јасенову је евидентиран и мали број прерађивачких капацитета пољопривредних производа са ниском технолошком опремљеношћу и ниским степеном

² Репрезентативним катастарским срезом у смислу овог закона сматра се посебно одабрани катастарски срез који представља (репрезентује) одређену групу катастарских срезова за поједине катастарске културе са сличним природним и економским условима пољопривредне или шумске производње (Закон о утврђивању катастарског прихода, "Сл. гласник РС", бр. 10 од 22. јуна 1995.)

прераде. Прерађују се млечни производи који се пласирају на пијаци без икаквог сертификата о квалитету производа.

Закључак

На основу изнетих чиљеница може се закључити да Јасеново располаже изузетним ресурсима за даљи развој како биљне, тако и сточарске производње. Тренутно, произвођа житарица и индустријског биља озбиљно конкурише осталим делатностима примарне пољопривреде, стога би више напора требало уложити у обнављање сточног фонда, као и интензивирање воћарства, што би фарме учинило комплетном целином и смањило њихову зависност од екстерних утицаја. Идеја водила при даљем развоју примарне пољопривредне производње у Јасенову треба да буде развој одрживе производње засноване на одрживом управљању природним ресурсима, као и диверсификација активности.

Литература

1. Анкетно истраживање;
2. Интерни подаци канцеларије Месне заједнице Јасеново;
3. Рољевић Светлана, Радојица Сарић, Петковић Оливер (2010): “Имплементација и надзор“, поглавље у монографији „Стратешко планирање развоја локалних заједница – модел МЗ Глогоњ“, Институт за економику пољопривреде Београд, стр: 261-277;
4. Roljević Svetlana, Sudimac Maja, Sarić Radojica (2010): The role education in safe food production, Proceeding from International scientific symposium „XIV International Eco-Conference – Safe food“, Ecological Movement of Novi Sad, Serbia, 22nd-25th September, Novi Sad, pp. 399 – 408;
5. Републички завод за статистику „Општине у Србији“, за 2000., 2001., 2002., 2003., 2004., 2005., 2006., 2007., 2008., 2009., 2010. годину;